

Ευρωπαϊκή Επιθεώρηση των Εκπαιδευτικών Πρακτικών για την Κριτική Σκέψη στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Τεχνικά Δεδομένα και Δεδομένα καταλόγου

Εξώφυλλο

Σχεδιασμός εικόνας Harryarts / Freepik.com

Ημερομηνία Δημοσίευσης

Ιανουάριος 2018

Συνιστώμενη καταλογογράφηση

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΑ ΑΝΩΤΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ**

Ευρωπαϊκή Επιθεώρηση των Εκπαιδευτικών Πρακτικών για την Κριτική Σκέψη
στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

Συντονιστής του Προγράμματος CRITHINKEDU. Caroline Dominguez. - Vila Real: UTAD, 2018

ISBN: 978-989-704-258-4

Κριτική σκέψη - Δεξιότητες - Εκπαίδευση - Ανώτατη Εκπαίδευση - Κριτική σκέψη

CDU 378.025"20"

165.19"20"

Χρηματοδότηση

Το παρόν έργο είναι μέρος του προγράμματος «Η Κριτική Σκέψη στα Ευρωπαϊκά Προγράμματα Σπουδών της Ανώτατης Εκπαίδευσης» (Critical Thinking Across the European Higher Education Curricula' – CRITHINKEDU) με κωδικό αναφοράς 2016-1-PT01-KA203-022808, χρηματοδοτούμενο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο Πλαίσιο του Προγράμματος Erasmus+.

Αποποίηση ευθυνών

Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παραγωγή αυτής της δημοσίευσης δεν αποτελεί αποδοχή του περιεχομένου το οποίο αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των δημιουργών και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Συγγραφείς

Πανεπιστήμιο Οικονομικών Σπουδών Βουκουρεστίου, Ρουμανία

DANIELA DUMITRU, PhD, Associate Professor, Department for Teacher Training

DRAGOS BIGU, PhD, Senior Lecturer, Department of Philosophy and Human Sciences.

Καθολικό Πανεπιστήμιο του Λουβαίν (KU Leuven), Βέλγιο

JAN ELEN, PhD, Full Professor, Centre for Instructional Psychology and Educational Sciences

LAI JIANG, PhD, Postdoc, Centre for Instructional Psychology and Educational Sciences

Σύγχρονο Κέντρο Διδακτικής, Λιθουανία

ASTA RAILIENĖ, PhD, Trainer and Researcher of the MDC, Associate Professor at Mykolas Romeris University, Institute of Education and Social Work

DAIVA PENKAUSKIENĖ, PhD, Director of the MDC, Lecturer at Mykolas Romeris University, Institute of Education and Social Work

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλίας (TEI of Thessaly), Ελλάδα

IOANNA V. PAPATHANASIOU, PhD, Assistant Professor, Nursing Department

KONSTANTINOS TSARAS, PhD, Assistant Professor, Nursing Department

EVANGELOS C. FRADELOS, PhD, Scientific and Research Collaborator, Nursing Department

Πανεπιστήμιο Δουβλίνου (UCD), Ιρλανδία

AOIFE AHERN, PhD, Associate Professor, School of Civil Engineering

CIARAN MCNALLY, PhD, Assistant Professor, School of Civil Engineering

JOHN O'SULLIVAN, PhD, Assistant Professor, School of Civil Engineering

Πανεπιστήμιο Λουβαίν – Λίμπουργκ (UCLL), Βέλγιο

AN VERBURGH, PhD, Educational Quality Assurance Officer and Educational Specialist

Πανεπιστήμιο Οικονομικών Πράγας (VSE), Τσεχία

EVA JAROŠOVÁ, PhD, Associate Professor, Department of Managerial Psychology and Sociology

HANA LORENCOVÁ, PhD, Assistant Professor, Department of Managerial Psychology and Sociology

Πανεπιστήμιο Ρώμης (UNIROMA3), Ιταλία

ANTONELLA POCE, PhD, Associate Professor, Department of Education

CRITHINKEDU - Critical Thinking Across the European Higher Education Curricula

FRANCESCO AGRUSTI, PhD, Full-time Researcher, Department of Education

MARIA ROSARIA RE, Research Fellow, Department of Education

Πανεπιστήμιο Σαντιάγκο ντε Κομποστέλλα (USC), Ισπανία

BLANCA PUIG, PhD, Assistant Professor, Faculty of Education Sciences

PALOMA BLANCO, PhD, Assistant Professor, Faculty of Education Sciences

INÉS MOSQUERA, Research Fellow, Faculty of Education Sciences

BEATRIZ CRUJEIRAS-PÉREZ, PhD, Assistant Professor, Faculty of Education Sciences

ISABEL GARCÍA-RODEJA GAYOSO, PhD, Full Professor, Faculty of Education Sciences

Πανεπιστήμιο Trás-os-Montes και Alto Douro (UTAD), Πορτογαλία

CAROLINE DOMINGUEZ, PhD, Assistant Professor, Engineering Department, LabCIDTFF - Centre of Didactics and Technology in Education of Trainers

GONÇALO CRUZ, Research Fellow, Engineering Department

HELENA SANTOS SILVA, PhD, Associate Professor, Department of Education and Psychology, Centre for Research and Intervention in Education

MARIA DA FELICIDADE MORAIS, PhD, Assistant Professor, Department of Letters, Arts and Communication

MARIA M. NASCIMENTO, PhD, Assistant Professor, Mathematics Department, LabCIDTFF - Centre of Didactics and Technology in Education of Trainers

RITA PAYAN-CARREIRA, PhD, Assistant Professor, Zootechnics Department, CECAV - Animal and Veterinary Research Centre

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας (UOWM), Ελλάδα

CATHERINE DIMITRIADOU, PhD, Full Professor, Department of Primary Education, Faculty of Education

DIMITRIS PNEVMATIKOS, PhD, Full Professor, Department of Primary Education, Faculty of Education

SOFIA AVGITIDOU, PhD, Full Professor, Department of Early Childhood Education, Faculty of Education

GEORGE PALAIGEORGIU, PhD, Lecturer, Department of Primary Education, Faculty of Education

Ευρωπαϊκή Επιθεώρηση των Εκπαιδευτικών Πρακτικών για την Κριτική Σκέψη στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα

Συνοπτική παρουσίαση και βασικά ευρήματα

Στο πλαίσιο του πρότζεκτ CRITHINKEDU, η παρούσα έκθεση απευθύνεται σε πανεπιστημιακούς δασκάλους, ομάδες παιδαγωγικής υποστήριξης και επικεφαλής των θεσμών, παρέχοντας μια συνολική κατανόηση των τρόπων με τους οποίους προάγεται η κριτική σκέψη στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Στην έκθεση έχουν ληφθεί υπόψη τόσο οι σύγχρονες μελέτες σχετικά με την εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που αναφέρονται στη σχετική βιβλιογραφία όσο και οι εκπαιδευτικές πρακτικές που εφαρμόζουν οι εκπαιδευτικοί. Στο Πρόγραμμα υιοθετήθηκε μία μικτή ερευνητική μέθοδος, καθώς αποδελτιώθηκαν 46 άρθρα και πραγματοποιήθηκαν 53 συνεντεύξεις καθηγητών Πανεπιστημίου σε 9 ευρωπαϊκές χώρες. Στην ανάλυση συμπεριλήφθηκαν μελέτες και συνεντεύξεις πανεπιστημιακών δασκάλων που προέρχονταν από 4 διαφορετικούς επαγγελματικούς χώρους, κυρίως από τον χώρο των Βιοϊατρικών Επιστημών, τις 'STEM' (Φυσικές Επιστήμες, Τεχνολογία, Επιστήμη των Μηχανικών και Μαθηματικά), καθώς και των Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών. Τα βασικά ευρήματα ευθυγραμμίζονται με προηγούμενες αντίστοιχες εκθέσεις (Abrami et al., 2008' Behar-Horenstein & Niu, 2011' Tiruneh, Verburch & Elen, 2014' Abrami et al., 2015):

1. Η έρευνα για την Εκπαίδευση στην Κριτική Σκέψη (ΚΣ) αποτελεί έναν αναπτυσσόμενο κλάδο στο πεδίο της Ευρωπαϊκής Ανώτατης Εκπαίδευσης. Υπάρχει ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον σχετικά με τους τρόπους με τους οποίους οι στρατηγικές διδασκαλίας είναι δυνατό να επηρεάζουν την ανάπτυξη της ΚΣ. Ωστόσο τα ευρήματα τα οποία αφορούν τα χαρακτηριστικά των διδακτικών στρατηγικών και των εκπαιδευτικών περιβαλλόντων που ευνοούν περισσότερο την ανάπτυξη της ΚΣ είναι λιγοστά.

2. Οι διαθέσεις (dispositions) της ΚΣ υποτιμώνται από τους καθηγητές της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ευρώπη. Οι μελέτες παρεμβάσεων για την ΚΣ και οι εκπαιδευτικές πρακτικές αναφέρονται κυρίως στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων ΚΣ των φοιτητών. Ωστόσο φαίνονται να παραμελούν την αξία των διαθέσεων ΚΣ, καθώς και τη σπουδαιότητα των σημαντικών πρακτικών εφαρμογών, της προσπάθειας που καταβάλλεται και των μακρόχρονων παρεμβάσεων.

3. Η διδασκαλία της ΚΣ στα μαθήματα των γνωστικών αντικειμένων αποτελεί τη συνηθέστερη προσέγγιση που χρησιμοποιούν οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι. Οι αναφερθείσες μελέτες και πρακτικές τείνουν να βασίζονται περισσότερο σε μια προσέγγιση εμπύθισης (immersive approach) στην ΚΣ (Ennis, 1997). Σε αυτήν οι αρχές της ΚΣ δεν αναλύονται στους φοιτητές, καθώς θεωρείται πως οι δεξιότητες θα αποκτηθούν από τη στιγμή που οι φοιτητές εμπλέκονται στη διδασκαλία του γνωστικού αντικειμένου. Ωστόσο η σαφής επισήμανση και ο ορισμός των δεξιοτήτων ΚΣ που επιδιώκονται αποτελούν καθοριστικά στοιχεία για την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων κριτικής σκέψης, προκειμένου οι δεξιότητες αυτές να αναγνωριστούν από τους φοιτητές και να διδαχτούν άμεσα από τους καθηγητές.

4. Οι μεθοδολογίες της ενεργού μάθησης, η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και η υποστήριξη των φοιτητών είναι θεμελιώδεις για την ανάπτυξη της ΚΣ. Η διδασκαλία μέσω εισηγήσεων-συζητήσεων και μέσω της μάθησης που βασίζεται στην επίλυση προβλημάτων αποτελούν στρατηγικές που αναπτύσσονται συχνότερα, όπως αναφέρεται τόσο στη βιβλιογραφία όσο και από τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι πρεσβεύουν πως η εμπλοκή των φοιτητών σε μεθοδολογίες ενεργού μάθησης φαίνεται να συντελεί στην επίτευξη υψηλών βελτιώσεων στην ανάπτυξη της ΚΣ. Επιπλέον, χρησιμοποιούνται συχνά καταστάσεις του πραγματικού κόσμου και/ή σενάρια που βασίζονται σε επαγγελματικά περιβάλλοντα προκειμένου να ενισχυθούν οι διδακτικές και μαθησιακές διαδικασίες. Σε αυτό το σημείο τα ευρήματα δείχνουν ότι όχι μόνο τα υλικά που αντλούνται από την ΚΣ ασκούν μεγάλη επίδραση στα αποτελέσματα της ΚΣ των φοιτητών, αλλά και η εκπαίδευση των καθηγητών στην ΚΣ αποτελεί καίριο παράγοντα για την αποτελεσματική ανάπτυξή της.

5. Οι καθηγητές της Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ευρώπη αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην αξιολόγηση της ανάπτυξης της ΚΣ των φοιτητών. Στις δυσκολίες που αφορούν την αξιολόγηση αυτή αναφέρονται τόσο η βιβλιογραφία όσο και οι εκπαιδευτικοί στις συνεντεύξεις τους. Συγκεκριμένα, στις περισσότερες μελέτες και πρακτικές εντοπίστηκαν ποιοτικές μέθοδοι αξιολόγησης, οι οποίες ήταν βασισμένες κυρίως στις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών και των φοιτητών. Ελάχιστες από αυτές είχαν υιοθετήσει τα επίσημα τεστ για την αξιολόγηση της ΚΣ, ρουμπρίκες ή σχέδια έρευνας είτε πειραματικής είτε ημιπειραματικής φύσης, όπου ήταν μετρήσιμο το μέγεθος του αποτελέσματος. Εκτός αυτού, είναι σαφές ότι οι ερευνητές και οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν σημαντικούς περιορισμούς τόσο στην αξιολόγηση των μόνιμων αποτελεσμάτων της ΚΣ (δηλ. στην ικανότητα οι δεξιότητες και οι διαθέσεις της ΚΣ να παραμένουν ενεργές στους φοιτητές μετά την παρέμβαση) όσο και στη γενίκευση (δηλ. στην ικανότητα να εφαρμόζουν τις δεξιότητες και τις διαθέσεις της ΚΣ και σε άλλα συγκείμενα, όπως στην αγορά εργασίας ή στην καθημερινή ζωή). Επίσης, έχουν αναφερθεί διάφορες δυσκολίες σε παιδαγωγικό, μεθοδολογικό και οργανωτικό επίπεδο. Τα παραπάνω φανερώνουν τον σημαντικό ρόλο των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της Ευρώπης στην παροχή επαρκών δομών και πολιτικών προκειμένου να διαπαιδαγωγήσουν τους διδάσκοντες και τους φοιτητές στην ενεργό μάθηση και την ανάπτυξη της ΚΣ.

Οι συνέπειες της πρακτικής εφαρμογής είναι αρκετές και αναφέρονται κυρίως σε τρία επίπεδα: οργάνωσης, προγράμματος και μαθημάτων. Φτάνοντας στα κύρια αποτελέσματα και στην καινοτομία της παρούσας έκθεσης, όπως φαίνεται από τη σύγκριση ανάμεσα στα αποτελέσματα της πρώτης έκθεσης του πρότζεκτ CRITHINKEDU – **Ευρωπαϊκή Συλλογή των Δεξιοτήτων και Διαθέσεων Κριτικής Σκέψης που Απαιτούνται σε Διάφορα Επαγγελματικά Πεδία στον 21^ο Αιώνα (CRITHINKEDU_01, 2018)** – και στα αποτελέσματα της παρούσας έκθεσης (**CRITHINKEDU_02**), προκύπτει μια προκαταρκτική πρόταση οδηγιών σχετικά με την ποιότητα στην εκπαίδευση για ΚΣ στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα. Ο εστιασμός της παρούσας πρότασης βρίσκεται στη διασφάλιση ποιότητας που σχετίζεται με τη μάθηση και τη διδασκαλία της ΚΣ στην Ανώτατη Εκπαίδευση, η οποία περιλαμβάνει τη συνολική διαδικασία του σχεδιασμού, της σύλληψης και της υλοποίησης της διδασκαλίας για

την ΚΣ (και άλλων παραμέτρων που συνδέονται με την έρευνα). Αυτό δεν αποκλείει τις ήδη υπάρχουσες θεσμικές διαδικασίες για τη διασφάλιση και την ανάπτυξη της ποιότητας της διδασκαλίας, της μάθησης και των ερευνητικών πρακτικών· αντίθετα, η παρούσα πρόταση συγκροτεί μια συγκεκριμένη και συμπληρωματική πορεία για τη διασφάλιση περιβαλλόντων μάθησης που είναι προσανατολισμένα στην ΚΣ, και στα οποία το περιεχόμενο των προγραμμάτων, οι μαθησιακές ευκαιρίες και οι διευκολύνσεις είναι οι κατάλληλες γι' αυτόν τον σκοπό.

Κατά τη διάρκεια εκπόνησης της έρευνας προέκυψαν μερικά ζητήματα, τα οποία σχετίζονται με την ερευνητική μεθοδολογία (π.χ. λέξεις-κλειδιά στην επιλογή των κειμένων), με το δείγμα της έρευνας (π.χ. το υπόβαθρο και η εμπειρία των καθηγητών στη διδασκαλία της ΚΣ), ή ακόμα και με τις διαδικασίες ανάλυσης των δεδομένων (π.χ. οι γλωσσικοί περιορισμοί στη μετάφραση των δεδομένων). Με την υπέρβαση αυτών των δυσκολιών, ωστόσο, η παρούσα έκθεση ρίχνει φως στους τρόπους με τους οποίους οι τρέχουσες εκπαιδευτικές παρεμβάσεις και πρακτικές προάγουν τις δεξιότητες και τις διαθέσεις της ΚΣ των φοιτητών Ανώτατης Εκπαίδευσης στην Ευρώπη, στα εμπόδια αλλά και σε ό,τι είναι σημαντικό προκειμένου τα ιδρύματα να εστιάσουν στη βελτίωση της εκπαίδευσης στην ΚΣ.